

Sok lépés után s előtt

Merthogy aki február 13-án és pénteken születik, s a fagyos világba kívánczik, s mindezt teszi a nemes Gömör megyében, abból szinte biztos, hogy vagy sámán, vagy poéta lesz! Vagy mindkettő, mert nincs olyan nagyon messze egymástól a sámánság és a poétika. Hizensyai Zoltán a napokban múlt ötven éves. Szikár tény, ezzel vitatkozni nem lehet. Bolond, ki az idővel békében élni nem tud, s még bolondabb, akit nem érdekel s el se fogadja a kínált utakat, lehetőségeket, nem szakajt gyümölcsöt a magát kínáló ágakról. Köszönteni kell a jeles jubileumon a poétát, s ilyenkor nem az értékelés szavait keresi a laudátor, hanem az együtt megélt, az összekötő pillanatok varázsát. Megadta a sors, volt belőle, s mint hite mondja az istennel parolázó költőknek, lesz is még világ, hol beszédbe elegyedhetünk, hol vitatkozhatunk, hol egymás versét olvasva kitárulkozik a minden és elveszik a semmi.

Mit is adott neked a szülőháza? Talán a keménységet, a kitartást, az elmenni lehetőségét és a visszatérni jóságát. Adott szavakat, hanglejtést, képeket, arcokat, történeteket, gyerekkori élményeket, valami homályos és megmagyarázhatatlan kapaszkodást ahhoz a rejtélyes világhoz, amit múltnak, eszmélésnek, indulásnak tud aztán a felnőtt férfi. Rimaszécs! Falu a világ peremén vagy a világ közepén. Kert, udvar, ház, Rima part, iskola, nagyszülők, temető, pörsenéses kamaszkor, első cigaretta a rongyos lópokrócon a haverokkal valahol a nagy fűzfa árnyékában. Vonatok zaja, álmos hétvégeken laposan elfolyó nyárral, aratásokat, zsíros buckák csillogását eke nyomán. Meg lányokat, csókokat, félszeg szerettek kimondását, aztán elszakadást, távolodást, partok egybeomlását, az ifjú szertelen vágyait, formálódó énjének bimbói, virágait és első termését.

Majd még később már csak a biztos pontként számon tartott szülői házat, a furcsa módon összement világban az egyetlen helyet még, ahová kicsit félve, kicsit szomorúan, de mindig mosolyogva tér haza a meglett férfi. Ahová mára fiát hozza, mutatva vén diófát, templomot,

temetőt, árnyakat és fényeket. Bebújva régi fészer ócska lomjai közé, amelyek máig érintetlenül vigyázzák a pillantását.

Hizensyai Zoltán ötven éves múltott. Csikókorát meszsze hagyva, súlyos terhekkel ladikját, bárkáját megrakva, hemicrániákon túl és innen még, kitekintve a széles Dunatájra, ölelve a szépet, koldulva a fényt, vitatkozva a semmirevalókkal teszi a dolgát, mert ennyire egyszerű, az embernek csak a dolgát kell tenni. Sáfárkodva a kapott talentumokkal. Amelyeket a most ünneplő költő oly szépen megsokszorozott. Szorgalmas, gazdag, egészséges évtizedeket, erő almát, játszó diót, meleg otthont, bőséges aratást a delelőjén álló napnak. Hogy sokszor tudjon hazajönni még és itthon lenni földijeivel! Lépések tudását vissza a múltba és messze a jövőbe!

(Szász Zoltán)

Verslélektan

Most, amikor új papírlapot húzok elő keményfedelű dossziémból, megtöltöm tollamat, és nekikönyökölok ennek a versnek, odakint dugattyúkat pofoz a fellobbant benzingőz, valaki a kuka fedelét csapkodja ütemesen, s a Hold megint pufók, mint a vízbefűlt – tetemén keresztben elúszik a felhők egy csoportja. Este van. Többnyire este támad némi rés a teendő csatárláncán. Amikor besötétül, óvatosan átkúszom közöttük az idő hátlapjára, papírra vetett betűim szépen kalászosodó tengerét csodálni. Nézni, ahogy tollam mentén rajokban röppenek föl a szavak, s leszállnak a mondatok dúcára, egyik az egyik, másik a másik gondolatra telepszik, van, amelyik le sem száll, csak köröz a többi fölött, mégis olyan, mintha közöttük lenne, a másik meg úgy ül, mintha a lélek délibábjának áráján sodródott volna egy másik versből ide, s távolból burukkol. Ám ha a galambcsapat már szépen elhelyezkedett, s telibúgva a versek odúit, kiköltött néhány friss utódot, lajtorjámat odaillesztem a dúchoz, s a fiókák nyakacskaikat sorban kitekerem. Parádés ebéd párolog ilyenkor asztalomon, olyan pálinkát iszom, mint a beretva, s borral temetem könyörtelen tettem pöcegödrtét. Másnap fáradt gyomrom süket zenéje ébreszt, visszaneigykézlábazom a számlap fölszínére; hideg gömböcskékben bugyborékolnak föl a percek, görcsbe ugrik torkom, s gerjedelme facsar a csuklásnak, amíg a fellobbant benzingőz egyre pofozza a sok-sok dugattyút.

Búcsú Dankó Imrétől (1922–2008)

„Te benned bízunk eleitől fogva,
Uram, téged tartottunk hajlékunknak!”
(XC. zsoltár)

Alig két esztendeje, hogy születése napjának 85. évfordulóján a Gömörország hasábjain (is) köszöntöttük dr. Dankó Imre néprajzkutatót, *Móra Ferenc*- és *Pulszky Ferenc*-díjas nyugalmazott megyei múzeumigazgatót, címzetes egyetemi tanárt, a *Magyar Tudományos Akadémia* doktorát, a *Debreceni Református Hittudományi Egyetem* díszdoktorát. Köszöntőnkben arról is szóltunk, hogy hosszú életén át izgatta őt származása, családjának eredete, apjának gömöri gyökerei. Kereste, kutatta, de fel nem lelte az elveszített szájakat.

Lukács Tihamér felvétele

Most arról a szomorú tényről kell beszámolnunk, hogy Dankó Imre elment tőlünk. Életének 87. évében, 2008. december 15-én magához szólította Őt a Teremtő. Búcsúztatására a református egyház szertartása szerint 2009. január 5-én 12 órakor került sor. Földi maradványait a debreceni Köztemetőben a család és a kollégák, barátok, tisztelők kíséretében helyezték örök nyugalomra.

Dankó Imre számára a család mellett munkája jelentette az örömet, a kiteljesedést. Nem véletlenül vettek részt a kollégák közül oly sokan a rendkívül nagy hideg ellenére sem búcsúztatásán. Az egykori tanítványok, pályatársak Magyarországon szinte egész vidékéről Debrecenbe zárandokoltak, hogy így tisztelegjenek a mester, a tanító, a jó barát emléke előtt.

Mi, emberek, gyarlók és önzők vagyunk. Szerettük volna, hogy Imre bácsi – ahogy őt nagyon sokan ismerték, szólították – még sokáig közöttünk legyen, útmutatásaival

segítse munkánkat, atyai kedvességgel vigasztaljon és szelíd, olykor csipkelődő humorával jó kedvre derítsen. De ő elfáradt. Bár szinte az utolsó hetekig dolgozott, mégis készült a halálra. Ezt bizonyítja az is, hogy halála után néhány nappal felesége egy kettéhajtott cetlit talált imakönyvében, a 90. zsoltárnál. A cetlire reszkető kézzel csak ennyi volt írva: *halálomra*.

Hosszú, tartalmas életet élt, megtette, amit tudott és kellett. S ez nem volt kevés. Tanított, múzeumokat alapított, meglévő múzeumi intézményeket megerősített, szerkesztett, publikált. Nem volt hiú ember, nem kívánta, hogy személye állandóan előtérben legyen. Életpályájának és szakmai munkásságának részletes áttekintése bizonyára nem várat sokáig magára. Jó humora, anekdotázó hajlama és nagyszerű előadói képessége révén számos kedves, humoros történettel szórakoztatta mindenkori hallgatóságát. Ezek csokorba gyűjtése sem lenne hiábavaló fáradság.

Élete utolsó éveiben nagy odaadással szerkesztette a *Rálátás* című, évente négy alkalommal megjelenő honismereti periodikát. A 2008. évi 4. szám szerkesztését november 30-án becsülettel lezárta, az december 15-én, halálának napján hagyta el a nyomdát. Ő már nem láthatta, de a folytatásról még életében gondoskodott. Nemcsak azért, hogy számos kollégától rendelt meg írást a következő számokba, többek között e sorok írójától is.

A temetés után a *Déri Múzeumban* igyekezett felmelengetni a hidegtől elgémberedett tagjait a pályatársak, tanítványok egy része, ahol a periodika legfrissebb számát is elvehette az, akihez még nem jutott el. Kiderült, a szerkesztést Kolozsvári István fiatal tanítványára bízta, megfenyegetve, nehogy abbahagyja, mert akkor, ha majd ő is utánamegy – mert úgyis utánamegy – nem fogja őt tárt karokkal várni.

Számos publikációja arra bizonyíték, hogy munkabírása szinte határtalan volt. S akkor még nem említettük kiadatlan írásait. Ezek közül számunkra legfontosabb az a – mintegy 1200 gépelt lapból álló – gömöri bibliográfia, melyről már születésnapjának köszöntője alkalmával is szóltunk.

Legméltóbban úgy búcsúznánk Tőle, ha ez publikálásra kerülne, s ez nem csak az ő emlékéért, hanem a gömöri térséggel foglalkozó kutatók érdekét is nagyban szolgálná.

Bodnár Mónika

Danis Tamásné Pólos Katalin (1924–2009)

Danis Tamásné sz. Pólos Katalin nyolc éven át vonaton bejáró, jeles eredményt felmutató diákja volt a rimaszombati *Egyesült Protestáns Gimnázium*nak. 1944-ben ebben az intézményben érettségizett.

Egyetemi tanulmányait előbb a budapesti *Pázmány Péter Tudományegyetem*en végezte 4 éven át, majd a pozsonyi *Komenský Egyetem Bölcsészettudományi Karán* nyert magyar nyelv és történelem szakos tanári diplomát.

Előbb (1951-től) a pozsonyi *Magyar Tannyelvű Pedagógiai Gimnázium* tanára volt, ahol az újonnan megnyílt magyar tannyelvű általános iskolák tanítóit készítették föl hivatásukra, majd a *Pozsonyi Pedagógiai Főiskola* magyar nyelv és irodalom tanszékén Sas Andor professzor mellett tanársegéd volt.

1954. szeptember 1-től a *Rimaszombati Közgazdasági Középiskola* első igazgatója. Erről a beosztásról 1 éves gyermeke és a Feledről való napi beutazás miatt, valamint az új iskola megnyitásával kapcsolatos sok tennivaló miatt lemondott. Ebben az iskolában öt éven át tanított és két évfolyamot vezetett az érettségi vizsgákra. Megalapozta ennek az iskolának a kulturális életét (táncsoportok, részletek előadása a klasszikus magyar drámai művekből, vers és prózamondó iskolai és járási versenyek).

1959. szeptember 1-től a két évvel korábban megnyílt *Rimaszombati Általános Műveltséget Nyújtó Középiskola*ba helyezték át. Korábbi tevékenységében itt sem lankadt. 1964. szeptember 1-től kilenc éven át az összevont szlovák és magyar tannyelvű rimaszombati gimnázium igazgatói tisztségét töltötte be. 1969-ben sikerült megszerveznie és engedélyeztetnie a párhuzamos, tehát humán és természettudományi irányzatú magyar tanítási nyelvű osztályokat. Ezeket fokozatosan fejlesztette. Az összetett időkben biztosította a gimnázium zavartalan mű-

ködését mind a tanári karban, mind a diákság körében.

1956-tól kezdve több középiskolás magyar irodalom tankönyvet írt, vagy ezek társszerzője, illetve recenzense volt. A *Szlovák Köztársaság Iskolaiügyi Minisztériuma* ki-nevezte a tanterveket készítő szakbizottság tagjává. Külső munkatársa volt a *Pozsonyi Pedagógiai Kutatóintézet*nek. Tagja vagy elnöke volt a szavaló és prózamondó versenyek járási és kerületi fordulói bírálóbizottságának. Ezekre saját tanítványait is rendszeresen felkészítette. Diákjai több országos helyezést értek el. Iskolájában létrehozta a magyar nyelv oktatásának szaktantermét, kiépítette a magyar nyelvű tanári és diákkönyvtárat. Igazgatása alatt több nem kötelező tantárgy tanítását vezette be: zeneelmélet, esztétika, francia és angol nyelv. Már akkor látta ennek szükségességét.

Diákjai a városi ünnepségeken rendszeresen szerepeltek.

Rendes tagja volt a *Csehszlovákiai Magyar Nyelvművelő és Nyelvjáráskutató Társaságnak*.

1973 augusztusában kérte az igazgatói teendőktől alóli felmentését, amint 1982-ben nyugdíjaztatását is. Nem búcsúzott végleg az ifjúságtól, több mint 10 esztendőn át helyettesítések során segítséget nyújtott városunk iskoláinak.

(szerk.)

*

Az első, a legjellemzőbbnek érzett fogalom, ami gimnáziumi igazgatónőnk és tanárunk, Danis Tamásné, diákjainak szeretve tisztelt Kati néniének emlékét földérvé eszembe jut, a „tartás”. Az emberi, az erkölcsi, de a fizikai, a testi „tartás” is. Mindig szálfaegyenesen állt, valami természetes, utánozhatatlan, tekintélyt parancsoló, egyszerre biztosságot és biztatást is sugárzó testhelyzetben. A betegágyon is egyenesen feküdt, ezzel a rá jellemző tartással. Talán ezért is bíztam a „csodában”. Tőle ez valahogy természetes lett volna. Egyszer már csodával határos

Férje és fia társaságában Rimaszombatban,
a Múzsák Háza előtt

módon gyógyult meg. Sokan ágyban fekvő magatehetetlenek maradtak volna, ő nem csupán járni tanult meg, kézimunkázni is. Meg sütni, főzni. Talán soha nem esett olyan jól, nem ízlett annyira sütemény, mint amelyikkel betegsége után először kínált. Mert finom volt, s én boldog voltam, hogy legyőzte a betegséget. Másodszorra már elmaradt a csoda. Pedig olyan nagy szükségünk lett volna rá. Elsősorban persze a családnak: férjének, csaknem hat évtizeden át hű társának, Dr. Danis Tamásnak, lányának, Zsuzsának, fiának, Istvánnak. De nekünk is, a tanítványok nagy családjának. Árván maradtunk mi is.

Kati néniel egy nagy generáció nagy képviselője távozott. Az árván maradt tanítványok legidősebbjei már nyugdíjas pedagógusok, akiket a 1951-től a Pozsonyi Magyar Pedagógiai Gimnáziumban tanított. A többiek a rimaszombati kereskedelmi iskola és gimnázium volt diákjai, akiknek magyar és történelemtanára, osztályfőnöke, vagy éppen igazgatónője volt. Mert nekünk ő volt az igazgatónő. Akkor is, amikor lemondott. Íme, megint a „tartás”. Ő mondott le az igazgatói posztról, mert úgy érezte, egyes „perc-emberkének” nem élvezi a bizalmát. Mivel ezek éppen az akkori Járási Pártbizottság, magukat nagyhatalmúnak vélő, szánalmas képviselői voltak, attól tartott, ha szakmai fölötteseire hallgat, akik bizalmukról biztosították, és marad, esetleg árthatnak szeretett iskolájának. Milyen méltósággal távozott az igazgatói posztról! Mint diákok, nem értettük, mi történik, csak szomorúak voltunk, mert a mi képzeletünkben ő testesítette meg „az igazgató néni”. Azzal a bizonyos tartással, azzal a természetes tekintéllyel. Azzal, hogy ő volt talán az egyetlen

tanárunk, akit soha nem hallottunk kiabálni, veszekedni. Aki soha nem emelte föl a hangját. Aki előtt mégis, a legnagyobb gézengúz is azonnal megszelídült. Mert neki nem volt szüksége hangerőre, handabandára. Neki elég volt ránk nézni. Nem bírtuk felfogni, miért nem ő már az igazgató néni?! De ő ezt is a javunkra, a diákjai javára fordította. Megszabadulva az adminisztratív és reprezentációs kötelezettségektől, minden energiáját a diákoknak szentelte. Egyik napról a másikra „lett” az iskolában irodalmi kissozópád, néptáncsoport, műsorokat tudunk adni a falusi Csemadok-évszárókon. Kati néni nem megtört, inkább új erőre kapott. Igazi pedagógusként a diákjai és iskolája javára, hasznára.

Méltósággal viselte méltatlan nyugdíjaztatását is: ereje teljében, tele energiával, ismét a „perc-emberkének” akaratából kellett abbahagynia a tanítást. Nem vele tettek rosszat, nem ő vesztett sokat: azok a diákok lettek a nagy vesztesek, akik még tőle kaphatták volna szellemi útravalójukat, akiket még bevezethetett volna a magyar nyelv és irodalom s a történelem csodálatos világába. Ők soha nem tudják meg, mit is vesztettek, mitől fosztották meg őket. Mi, szerencsések, akik diákjai voltunk, sem tudjuk ezt nekik elmondani. De a magunk „élményét” a lelkünkben őrizzük, Kati néni bennünk él tovább. Emlékét a rimaszombatiak akkor is tisztelni fogják, amikor a „perc-emberkékre” már senki sem emlékszik, s nevükkel legföljebb a párt archívumát böngészők találkozhatnak majd.

Hizsnyan Géza

Öregdiákok az Egyesült Protestáns Gimnázium alapításának 150. évfordulóján. Balról: Varga Lajos (takarva), Rigó József, Batta István, Tóbiás István, Pólos Béla, Danis Tamásné Pólos Katalin, Pólos László, Pólos Lászlóné, Danis Tamás, Cziprusz Elemér

Ez már nem mese...

Jegyzetsorok Busa Viktor emlékére

„Vót, hol nem vót, vót éccēr egy...” – ez volt meséinek a kezdő formulája. Micsoda tehetséggel áldotta meg az Isten! Az általa megőrzött hősmeséinket *Szőlő-Szült Kálmány (Őt gömöri hősmese)* címen 1997-ben rendezhettem sajtó alá. Legjelesebb mesélőink közt van a helye.

Tudtam, hogy beteg. Az utóbbi években általában olyan rendezvényeken találkoztunk, ahol unokái is felléptek. Utoljára Rimaszécsen hozott össze bennünket a sors. Csendes mosollyal, a nagyapa büszkeségével figyelte, hallgatta őket. Szavaiból azonban érezhető volt, hogy lélekben már elfele készül...

Csütörtökön délután hozta halálhírért a feleségem. Baraccai rokonai, falubelijeim üzentek általa, hogy másnap lesz a temetése, Rimaszécsen. Tervezett budapesti utamat azonnal lemondtam.

Annak idején találkozásunkról így emlékeztem meg.

„Mint annyi más esetben, most is a véletlen segített. Viktort ugyan ismertem, hisz felesége, (Mulyo) Rózu, falumbeli, baracci volt, s néhány évig itt is laktak, ám arról, hogy kiváló mesemondó, csupán azt követően értesültem, miután Rimaszécsre költöztek. A meséléséről hallott első híreket kételkedéssel és várakozással fogadtam. A tapasztalat azonban minden várakozást felülmúlt. A gyűjtés idején a 30-as éveinek elején járó Viktor a magyar hősmeseanyagnak párját ritkító értékeit mutatta fel, megcsillogtatva a kiváló előadók megannyi erényét. A meséket minden alkalommal a gyűjtő lakásán adta elő, alkalmi társaság jelenlétében. A hallgatóságot néhány falubeli fiatalember, köztük a sógora, Kálmus, Lojzi és mások, összesen 5–6 személy, valamint a mesehallgatásra általam felkért – és a kérésnek eleget tévő – anyai nagyapám, cakói atyus képezte.

Busa Viktor e mesék megőrzésével és átadásával a magyar paraszti szóbeli költészet örök értékeit mentette meg. Méltán említhető a legnagyobb mesei előadóink, a nyírségi Fedics Mihály, a szabolcsi Ámi Lajos, a mezőségi Berekméri Sándor, a Szeged-környéki Tombác Mihály, az egyházaskéri Borbély Mihály, vagy a havasi Kurcsa Minya és mások társaságában.”

„Vót, hol nem vót, vót éccēr egy...” – nagy magyar író, aki nem leírta, hanem elmesélte történeteit. Már az égi pantheonban mesél, fentebb említett kiváló társai közösségében. S azokkal is együtt, akiket meséibe is beemelt. Hiszen csak természetes, hogy Fekete-Szurtos-Paji és a magyarországi király lányának a lagziján „*külső országbó’, belső országbó’, Baraccáro’, Rimaszécsrő’, a Sajó mēntyirő’, a Rima vőgyvirő’ mind ott vót. Mé’ Pappu is ott vót...*” Éppúgy, ahogyan a Világ-Szépsége és a Dumós-Hátú-Vitéz készülő esküvőjén „*Salló, Boci, Csuszli, Dongó, Cigány, az öreg Gézu és Lojzi kereszt (is) húzza a talpalávalót*”. S nagyapám, cakói atyus tán – amint itt, e Földön is – derüsen méltányolja a mesélő tehetségét, szólván: „*jó’ tudsz hazudni!*” Apám is be-betér az égi fű-

részbak és favágótöke mellől melegedni, s megkínálni egy-két jó pohár baracci vörösborral a kiszáradt torkú mesélőt.

Minket, élőket, engem pedig különösen, furdalhat a lelkiismeret, hogy tehetségét, tudását csak részben aknázhattuk ki.

Elgondolkodtató, hogy a leplezetlen erőszaknak, megvetésnek és üldöztetésnek kitett cigány közösségek tagjai milyen szépen, már-már meghatóan vallják meg a hazához való viszonyukat. Az öreg cigányasszony, Borcsa így szól a férjéhez: „*Idē hallgass, kedves férjem, tē méhetē! Én nem mēnēk. Én itt születtem, itt is akarok mēghalni. De nagyon fájó szívvel búcsúznék, mer’ édesapám, édesanyám ebbe’ az országba’ született. Itt születtem én is. Mer’ ahogy ettő’ az országtó’ búcsúzó, a könyű úgy hull a szemémbő’*”. Hogy is szól a Bartók Béla által elhíresült népdal: „*Elindultam szép hazámból, Híres kis Magyarországból, Visszanéztem félutamból, Szememből a könny kicsordult...*” Az öreg cigány is felkeresi a búsuló királyt: „*Elgyőttőnk má’ mēnnēznyi a királyőnkát. Akarhogy fáj, akarmilyen pogány is vót, mégiscsak fáj a magónk királyá’*”. A tiszteletet ugyan a főhős is megadja, de kezdetben legalábbis tartózkodó: „*Maj tē nekēm királyom vagy, mer’ én itt születtem. Én ezt elismerēm, hogyha Világi-Vitéz lēszēk is*”. A főhős szüleinek a véleménye egyértelmű: „*Akarmilyen pogány, mégiscsak ebbe’ az országba’ születőnk, kedves fiam. Itt születőnk, ha még is vertek, ha a szemőnket kiszűrták vóna is... idi vággy a szívőnk. Drága kedves fiam, arra kérlek, hogy úgy is viselkēdj! Akarhogy haragszol is rá, Szēgény János, mégiscsak a tē királyod. Ott születel ti is, a magyar földön! Nem ott-ē?!*” – mondja a lova a főhősnek, aki nem is mond ellene. Amikor eljön a választás ideje, döntése egyértelmű: „*Akarmilyen szēgénységbe’ nyőttőnk fél, akarmilyen ínségbe’, de mégis ebbe’ az országba’ születtem, idi tartozok*.” Egy másik helyen: „*Én Magyarországon születtem és én hazamēnēk, édesapámhoz, édesanyámhoz*.”

A minap fakadtam ki egy gyalázatos megnyilvánulás kapcsán, ahol egy személy, itt, Gömörben, megtagadta a magát nemzedékek óta a magyarság részének tekintő cigányságot. Én csak annyit jegyzek meg itt, hogy meggyőződésem szerint megboldogult barátunk meséi révén többet adott a magyarságnak, mint az őt és sorstársait kitagadó rasszista.

Vajon elgondolkoznak-e az érintettek mindezen?

Busa Viktort 2009. februárjában helyeztük örök nyugalomra a rimaszécsi temetőben, a római katolikus vallás szertartása szerint.

Nyugodj békében!

(B. Kovács István)

Emlékezés Tipary Lászlóra (1927–2007)

Olyan korban született, amikor a szülőföld is kezdte elveszíteni régi küldetését. A falvak és kisvárosok szilárd közösségei a politika nyomására gyakran változtatták arculatukat, a különböző migrációs nyomások rájuk kényszerítették a vezetésben is a felülről megkövetelt személyi cseréket. Az emberek bizalmatlanokká váltak egymás iránt, elzárkóztak a külvilágtól. Csak kevesen vállalkoztak arra, hogy ezt a kort megörökítsék az utókor számára, mindnyájunk okulására. Ezek közé tartozott Tipary László.

Kistompán kisparaszti családban született, a történelmi Hont megyében, bár ősei még a 18. században telepedtek itt le Fiuméből. Ősei apai ágon iparosok voltak, de akadtak köztük művészi hajlamúak is. Édesapja, Tipary István már földműves volt, de verseket is írt, s ő volt a község krónikása. A 2. világháború idején, negyvennégy évesen egy bombatámadás civil áldozatává vált. Fia, László már iskolás korában is segítette édesapjának a krónika írásában. Elkísérte őt a családok látogatásában, feltérképezni a lakosság összetételét, munka- és életkörülményeit. Így halála után ő lett a falu krónikása. Nagy élmény volt számára, hogy segíthetett dr. Horváth Istvánnak, az ipolysági gimnázium történelem tanárának feltárni Tompán a kőkori lelőhelyet. Ezek a munkálatok szeretették meg vele múltunk tárgyi emlékeinek mélyebb megértését és megbecsülését. Édesapja mellett megismerte a paraszti munka nehézségét, de szépségét és sokoldalúságát is. Megtanulta a föld művelését, a szántást-vetést és aratást. Közben, szintén az apai példa nyomán, verseket kezdett írni, majd helytörténeti és néprajzi tanulmányok-

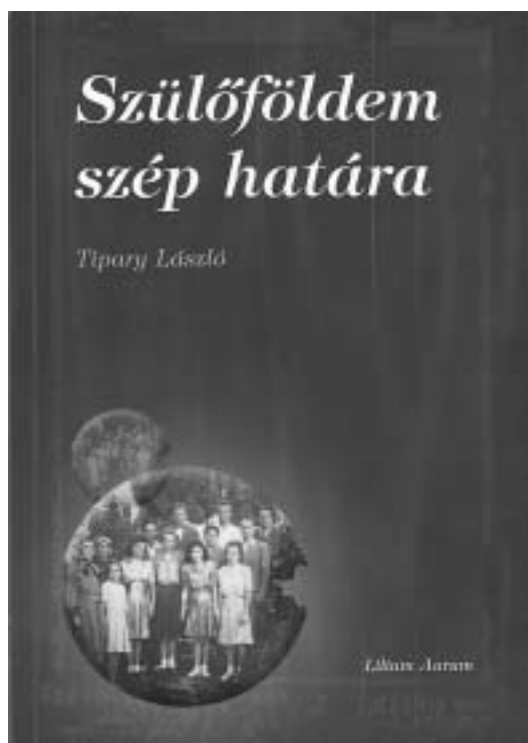
kal is próbálkozott. A serdülőkorban megmutatkozott vezetői képessége folytán ő lett a helybeli ifjúság vezetője: rendezte a színdarabokat, festette a kulisszákat, és szervezte a falu kulturális életét. Volt tűzoltóoktató, a *Vörös Kereszt* és a *Csemadok* helyi szervezetének elnöke, tagja lett a járási és kerületi szervezetének is. Csaknem 20 éven keresztül dolgozott a Csemadok Központi Bizottságának tagjaként.

Ipolyságon végezte el a középiskolai tanulmányait: a nappali tagozaton a polgári iskolát, majd az 1965/66-os tanévben a *Mezőgazdasági Műszaki Középiskola* közgazdasági szakán már felnőttként érettségizett. Azokban az években az anyanyelvi szakoktatás még nagyon gyér hálózattal volt biztosítva, bizony a könyvelési szakon csak három középiskolán lehetett szakvizsgát szerezni Szlovákiában. Így aztán dolgozhatott a kistompai mezőgazdasági földműves szövetkezetben főkönyvelőként az 1952–1977 közti években. Innen került 1978-ban Gyűgyre, ahol az Állami Gyógyfürdő főkönyvelőjeként dolgozott egészen nyugdíjazásáig.

Az élet útjai kiszámíthatatlanok. Ez benne a szép, és ez lehet tragikus is. Ilyen szomorú eseményt élt át jövődó felesége, **Nagy Margit**, aki szüleivel és bátyjával, sok gyerkőly lakossal együtt hasonló sorsban osztozott. A csehországi deportálás napján, 1946. december 17-én, amikor a világ végre a békés karácsonyi ünnepet várta, a falut körülzárták a csendőrség és a katonaság, s teherautókon szállították a kiszemelteket csehországi kényszermunkára, ahonnan kétévi munkaszolgálat után került vissza szüleivel szülőfalujába. Egy vasárnap délelőtt indult haza gyerkőly barátjával, s az úton találkoztak. Barátját megkínálta frissen szedett cseresznyével, majd őt, az idegent is. Így jött létre első lelki kapcsolatuk, mert amint közösen megírt könyvükben (*Szülőföldem szép határa*) írta: „Amikor a cseresznyével megkínált, egymásra néztünk, és találkoztunk a tekintetünk. A szem a lélek tükré, mondja a szólás. És valóban! Egy csodálatos és jóságos lelket pillantottam meg a szemében. És arra is ráeszméltem, hogy ő az, akit nekem rendelt az Isten.” Boldog házasságban éltek kislányukkal és fiukkal a tompai családi házukban.

Tipary László irodalmi munkássága sokrétű. A községi krónikaírás családi hagyomány volt náluk, hiszen természetesen tartotta, hogy édesapja munkájának folytatója legyen. (Sajnos, halála után egyelőre a hagyománynak nincs folytatója, ami nagy veszteségnek számít.) Levelezője volt a hazai magyar sajtónak. Főleg falvaink életéről írott tudósításai voltak ismertek és olvasottak.

Első nyomtatásban megjelent munkája volt a *Gyöngyszemek Palócországból – Felsőszemeréd és rovásírásos emlékei* (Madách-Posonium, 1995). A könyv két tanulmányt tartalmaz. A Felsőszemeréd rovásírásos emlékei rovásírásunk eredetével foglalkozik, érdekes adatokat közölve egyben a község történetéből is, ezzel gazdagítva Püspöki Nagy Péter és Csáky Károly előbb megírt tanulmányait. A Gyöngyszemek Palócországból a palóc nép ere-

detével és nyelvével foglalkozik. A szerző végül szemelvényeket közöl a honti népköltészetből és népszokásokból.

Következő könyve az *El kell menni katonának* (Lilium Aurum, Dunaszerdahely, 2003), amely három katonafüzetet és egy emlékkönyvet tartalmaz, az egykori honti katonák első világháború előtti, ill. utáni emlékeiből összeállítva. A könyv borítóján látható illusztráció, szintén az első világháború előtti időkből származó képes levelezőlap, utal a belső tartalmára. Ezzel az írásával részt vett Budapesten, a *Néprajzi Múzeum* országos, határokon átnyúló gyűjtőpályázatán, ahol 2. díjra és kiadásra ajánlotta a szakbizottság. Kiadására 12 év után került sor.

A *Szülőföldem szép határa* (Lilium Aurum, Dunaszerdahely, 2004) című könyve témáját a szlovákiai magyarok 1946–1947-es csehországi deportálása és az ezt követő, 1947–1948-os magyarországi kitelepítése alkotja. Legértékesebb részét talán az emberi sorsok, egyéni és családi kálváriák leírásai jelentik. Ez a „négykezes”, érdekesítő könyv dokumentum az emberi szenvedésről, kitartásról és a szülőföld szeretetéről.

A borítólap belső oldalán olvasható utalásban emléket állít feleségének és szüleinek, valamint mindazok emlékének, akik szenvedő alanyai voltak egy barbár szülőföldrablásnak a múlt század derekán. Hangsúlyozza a könyv megírásában felesége szerepét, akit társszerzőként tüntet fel.

Erről így írt: „Együtt kezdtük el írni ezt a könyvet kedves feleségemmel. Néhány hónap híján ötven évig tartó házasséletünk során gyakran volt beszédtemánk a deportálás, annak felkavaró eseményei. Édes feleségem is elszennvedője volt ezeknek. Ártatlanul és büntetlenül élte át az elhurcolást a húszfokos hidegben, az »utazást« a marhavagonokban. Majd a szülőföldről távol végzendő kényszer-

munkát, szinte gyermekfejjel... Együtt kezdtük el írni ezt a könyvet... Dokumentumokkal, egy-egy esemény leírásában segítettek további gyerki és környékbeli lakosok, főleg azonban Nagy István és családja. A történelmi és politikai események leírása, a dokumentumokhoz fűzött magyarázatok adnak fontos háttérrel ezeknek. Közülük is legfontosabbak a beneši dekrétumok, ezek megvalósítása a hivatalos kerületi, járási és helyi szerveken keresztül. Legtöbbször ezek további titkosított utasításokat is tartalmaztak, hogy miként és hogyan kell végrehajtani őket. Így természetes, hogy az országos események csak kiegészítésként vannak leírva, a fő, terjedelmes részét az Ipolysági járásban és a közeli Gyerk községben történtek alkotják.”

A könyv alapjául szolgáló kéziratot korábban benyújtotta a *Magyar Néprajzi Múzeum* 2001–2002. évi országos gyűjtőpályázatára is, ahol különdíjban részesült.

Kulesár Ferenc, a könyv szerkesztője így ír róla: „Örülök, hogy foglalkozhattam a kéziratával. Úgy gondolom, hogy nemcsak számomra, hanem sok olvasó számára is sok új, tragikumban is szép és gazdag élményt jelent majd.” **Tóth Imre** író, palóckutató nyelvész, akinek **Kodály Zoltán** a „Nógrád Lőrinczéje” elismerő jelzöt adta, Tipary Lászlónak az ipolysági polgári iskolában egykori osztálytársa, így értékelte a könyvet: „Szívből örülök Margitkád sajátos feltámasztásának. Te szenvedélyesen írsz, és írsz – és az igazat írod, hogy szerkesztők, lektorok, korrektorok segítségével írásaid meg is jelenhessenek. Gratulálok, és bizony nagyon jó lenne, ha a nép szava valóban itt is az Isten szava lehetne.”

Utolsó könyvében, a *Szeretnék május éjszakákon* (Lilium Aurum, Dunaszerdahely, 2006) történelmünket vallatja. Komoly, sallangmentes történelmi korrajz ez, amelyben a második világháború és az orosz hadifogság borzalmai mellett felvillantja az első világegés kevésbé ismert mozzanatait, eseményeit. Könyvében bepillantást nyerünk a magyar katona viszontagságos életébe, melyet a háború keservei után a hadifogság tetőzött. Az eseményeket elbeszélő **Péli János** szintén Hont megyei, a könyv szerzőjéhez hasonlóan kistompai. Péli átélte a világháború poklát, a hadifogság gyötrelmével járó szenvedéseket és három év után, 1947 októberében találkozhatott újra szeretettivel.

A memoár több korabeli katonanótát tartalmaz, ezek még emberibb hangot adnak a leírt eseményeknek. Az Ipoly völgyén sokan ráismertek Péli János emlékezésében a saját sorsukra.

Tipary László költői munkásságáról már szóltunk. Kötteményei száma néhány százra tehető, ezeket különböző antológiákban közölték, többször **Czímer Péter** álnéven publikálta őket. Könyveivel az olvasó néhány bemutatón ismerkedhetett meg. Közülük talán a legemlékezetesebb volt a Szülőföldem szép határa bemutatója 2005. január 19-én az ipolysági Városi Könyvtárban, ahol majd száz ember gyűlt össze, hogy részt vegyen a tompai helytörténet, krónikás és „egyszemélyes kulturális intézmény” új kötetének bemutatóján. A szerző kérésére én mutattam be a könyvét, vállalva a keresztapaságot. „Nekünk, idősebbeknek kortársaink a könyv szenvedő alanyai. Bizonyítja ezt a köztünk ülő vendégünk, **Bélikné Matyis Katalin**, aki a

Garam mellől utazott ide, akiről így írt Tipary László: »Katika még meg sem született, az anyja vitte őt magában, de már háborús bűnös volt. 1946. december 17-én édesanyja nyolc hónapos állapotoként vitte őt magával és január 13-án szülte meg őt Csehországban.« A közönség megrendülten tudatosította ezt. *»Nem a népeket kell nézni, én sem a csehek, sem a szlovákok ellen nem írtam. A politikusok és a végrehajtók a bűnösök, akik az embertelen döntéseket végrehajtották.«* Amikor eljött a kérdések ideje, a jelenlevők – főleg a fiatalabbak – megdöbbenésüknek adtak hangot, mert szembesültek az itteni magyarságnak a legszomorúbb éveivel.

Utolsó néhány évében gyakran látogatta az orvosokat. Mint egyik versében írta: *„Gyalogösvényén a földi létnek / lábam mankókkal még tébolyog. / Egyre szürkülnek a világgépeknek/ vásznára festett távlatok.”*

Aztán bekövetkezett a nap, amikor utolsót dobant a szíve. Eltemettük a kistompai temető kertben, szeretett felesége mellé. Elhunyt barátom sírjánál, 2007. október 26-án vettem örökre búcsút tőle, idézve a *Gyalogösvényen* c. versének utolsó sorait:

*Gyalogösvényén a földi létnek
Közeleg már a vég...
Még földerengnek képek
Isten tudja, még hányat lépek,
mielőtt végleg elmegyek...*

Danis Ferenc

Kovács Attila felvétele

A zene és a művészetek jegyében Jubilált az Ipolysági Művészeti Alapiskola

Tavaly októberben ünnepelte ötvenéves évfordulóját az *Ipolysági Művészeti Alapiskola*. Városunk jelentős kulturális intézménye már az év elejétől több kulturális rendezvényt tartott a jubileum jegyében.

A rendezvénysorozat február 21-én ünnepi koncerttel kezdődött, a fúvósrészleg megalapításának 15. évfordulója alkalmából. Ezt követte március 10-én diákjaink nyilvános koncertje iskolánk koncerttermében. Április 23-án az ipolybalogi alapiskolásoknak, május 16-án pedig az óvodásoknak adtunk nevelő koncertet. A *Honti Kulturális Napok* keretében szeptember 11-én a *Simonyi Lajos Galériában* egykori diákjaink műveiből nyílt kiállítás, akik közülünk kikerülve képzőművészeti szakon folytatták tanulmányaikat. Ők a következők: **Antal Gábor** (rajzok), **Németh Géza** (olajfestmények), **Siket Klarissa** (művészi zománcmunkák), **Bodzsár Katalin** (akvarellek), **Peter Pleva** (festmények, rajzok).

Egykori végzőseink koncertje

A koncertre október 10-én, az esti órákban került sor. Ezen azok az egykori végzőseink léptek fel, akik valamilyen művészeti szakon tanulnak, ill. művészettel foglalkoznak. Természetesen azok sem maradtak ki, akik csupán kedvtelésből zenélnek.

Egyik legjobb diákunk volt **Rédli János**, iskolánk jelenlegi igazgatója. Hegedülni iskolánkban tanult **Jónás Bertalannál**, majd a *kassai konzervatóriumban* folytatta tanulmányait **Ivan Ježo** professzornál. Két évig a *Kassai Állami Színházban* is hegedült. 1981-ben hegedűtanárként érkezett az Ipolysági Művészeti Alapiskolába. 1988-tól a *Szlovák Tanítók Kamarazenekarának* tagja és koncertmestere. Tehetségét a tolmácsi *Vatra* folklórcsoportban is kamatoztatja, ahol a népzene vezetője. Rendszeresen fellép külföldön is, több mint 100 koncertet tud maga mögött. Az ünnepi koncerten **Johannes Brahms 6. magyar táncát** adta elő, zongorán felesége, **Viera Rédliová** kísérte.

Az énekosztály egyik legjobbjá **Balga Gabriella**, aki **Michňa Angéla** diákja volt. A váci és a budapesti konzervatórium végzőse, **Fekete Máriánál** tanult. Jelenleg opera tanszakon folytatja tanulmányait **Pászti Júliánál** a *Liszt Ferenc Zeneakadémián*, Budapesten. **Glück, Csajkovszkij** és **Rossini** operaáriáit énekelte, zongorán a budapesti **Solty Árpád** kísérte.

Meghívásunkat **Matyó Márió**, Michňa Angéla másik kiemelkedő tehetségű diákja is elfogadta, aki jelenleg a pozsonyi *Szlovák Műszaki Egyetem Építészeti Karának* hallgatója, emellett a *Pozsonyi Állami Konzervatóriumban* operaéneket tanul **Ovsepjan** professzornál. **Huszka Jenő** operettjéből a *Tündérr királynő, légy a párom* című áriát énekelte el.

Barbora Krišková a legfiatalabb végzőseink közé tartozik. Fuvola szakon végzett **Makovínyi Hedvig** tanár-

nőnél. Jelenleg a Szlovák Műszaki Egyetem hallgatója. A *Vatra* folklóregyüttes tagja, és énekel az *AD ACTA* együttesben is. A hallgatóságnak **W. A. Mozart Andante** című ismert művével mutatkozott be. Zongorán **Eva Ondrejmišková** tanárnő kísérte.

Matej Varga nagyszerű nagybőgő játékaival kötötte le a közönség figyelmét. **Bottesini Elégiáját** adta elő **Júlia Václavíková** zongorakíséretével. Matej Varga a *Besztercebányai Állami Konzervatóriumban* tanul, **Róbert Ragan** diákja.

Csáky Antal gitárjátékaival bűvölte el a közönséget. Jónás Bertalan tanító úrnál tanult iskolánkban. Jelenleg a nyitrai *Konstantin Filozófus Egyetem Pedagógiai Karán* tanul zenei nevelést. Gitártanára **Karol Kompas. H. V. Lobo** *Prelúdium* című művét nagy átéléssel adta elő.

Németh Bianka zongora szakunk egyik legjobb diákjaként végzett Viera Rédliová osztályában. Jelenleg a pozsonyi *Komenský Egyetem Orvosi Karának* másodéves hallgatója. **Chopintól** az Op. 34, 2. sz. valcert játszott.

Ifj. Szöllősy Sándor az ipolysági kulturális rendezvények jól ismert szereplője. Hegedülni Rédli János osztályában kezdett, majd az iskola elvégzése után a *Váci Zenei Szakközépiskolában* komolyzenét tanult. Ezután sikeres felvételt tett a *Talentum Nemzetközi Tánc- és Művészeti Szakiskolában* Budapesten. (Az iskola mellett működik a világhírű *Rajkó zenekar*.) A klasszikus zene mellett tánc-, szalon- és cigányzenét is tanult. Ifj. Szöllősy Sándort 2005-ben a *Rajkó zenekar* örökös tagjává választották. Emellett a nagytapolcsányi *Dezider Kardoš Konzervatóriumban* zenetanári képesítést szerzett. Jelenleg hegedű- és gitárjátékot oktat iskolánkban. Szólistaként szerepelt a koncerten, **Max Reger G-mol szvitjével**.

Id. Szöllősy Sándor szintén közismert hegedűs tájainkon. Már fiatal művészként több mint 10 szlovákiai prímásverseny győztese volt, sok közönségdíjat nyert. Később Pozsonyban államvizsgázott hegedű és gitár szakon.

Az ünnepi hangverseny záróakkordjaként ifj. Szöllősy Sándor és zenekara lépett fel. A világhírű *Monti csárdást* játszották el ifj. Szöllősy Sándor feldolgozásában. A közönség ezt viharos és szűnni nem akaró tapsal jutalmazta. A zenekar tagjai: ifj. Szöllősy Sándor, Rédli János, Danis László, Pásztor Csaba, Kardos Ernő.

Danis László mérnök **Salkovszky Erzsébet** tanárnő zongora osztályában végzett. Az iskola befejezése után a *Pozsonyi Művészeti Akadémián* szerette volna folytatni tanulmányait, de a sors másképp döntött. A *közgazdaságtudományi egyetemen* végzett Pozsonyban. 1994-ig aktívan foglalkozott zenével, azóta már csak kedvtelésből, a fent említett zenekarban.

Iskolánk volt diákja **Pásztor Csaba** is, aki harmonikát tanult **Szalay Miklósnál**. Az *Ipolysági Magyar Tanítási Nyelvű Gimnázium* befejezése után a városi hivatal munkatársa lett, azóta is ott dolgozik. 2001-től Szöllősy Sán-

dor cigányzenekarának tagjaként több jelentős közép-európai koncerten és kulturális rendezvényen vett részt (melyek közül a legjelentősebb a *Zene Európai Napja* nemzetközi fesztivál volt Lengyelországban), de szerepelt Vácott is, valamint számos más rendezvényen, ahol Ipolyságot képviselte.

A Szöllősy-cigányzenekar tagja **Kardos Ernő** nagybőgős is. 50 éven keresztül a pozsonyi *Slovkoncert* tagja volt, 1972-ben államvizsgázott, mint szabad művész és nagybőgős. Több helyen működött: Besztercebányán, Rózsahegyen, Zsolnán, Karlové Varyban, valamint Budapesten, a *Mátyás pincében*. A zenekar egyik alapító tagja, 2001-től tiszteletbeli tagja.

Elmondható, hogy a hangversenyen fellépők nagy sikert arattak, a közönség viharos tapssal jutalmazta a fellépők játékát. Rendezvényünket több becses vendég is megtisztelte jelenlétével: **Bélik Görgy**, Ipolyság alpolgármestere, az önkormányzat képviselői, **dr. Kolev Adrienn**, a kulturális osztály vezetője, a Lévai Művészeti Alapiskola képviselői, **Kiss Ferenc**, iskolánk volt igazgatója, valamint iskolánk volt tanárai és diákjai.

Meggyőződésem, hogy ünnepi hangversenyünk maradandó művészi élményt jelentett a közönségnek.

A pedagógiai tanács ünnepi ülése

A pedagógiai tanács ünnepi ülésére délután került sor az iskola koncerttermében. Meghívásunkat több becses vendég fogadta el, többek között **dr. Kramár Hedvig** po-

zsonyi újságíró és író, alapítónk és első igazgatónk lánya. Eljött **Viliam Bokes** egyetemi tanár, a Pozsonyi Zene tudományi Egyetem tanszékvezetője is. Édesanyja, **Zdenka Bokesová** iskolánk alapításakor tanfelügyelőként ténykedett, és sokat segített Kramár Hedvignek. Erről bővebben olvashatnak az iskolánk megalapításának 50. évfordulójára kiadott évkönyvben. Vendégünk volt **Emília Filipová**, a nemrég elhunyt ismert zongorista, énekes, a humorista **Jaro Filip** édesanyja is.

Az ünnepségen megjelent Bélik György, városunk alpolgármestere, dr. Kolev Adrienn, a kulturális osztály vezetője, valamint iskolánk volt igazgatói: **Grébner Margit** (Léva) és **Kiss Ferenc** (Egeg). Nagy örömeinkre szolgált, hogy köztünk lehetett Jónás Bertalan, az iskola egyik alapítója és tanítója. Eljöttek még iskolánk volt tanárai, ill. azok hozzátartozói, akik már nem lehetnek köztünk. Minden meghívott emléklapot kapott az iskola megalapításának 50. évfordulója alkalmából.

Az ünnepi ülést iskolánk igazgatója, Rédlí János nyitotta meg. Bélik György alpolgármester ünnepi beszédében köszöntötte a jelenlévőket, és további sok sikert kívánt az iskolának.

Eva Ondrejmišková, az iskola igazgató-helyettese beszédében felvázolta az iskola történetét, küldetését és jelentőségét. Megemlítette azokat az egykori diákokat is, akik itthon és külföldön egyaránt öregbítik az iskola hírnevét. A fentebb már említettek mellett néhány további diákról is megemlékezett.

Bélik György alpolgármester ünnepi beszédében köszöntötte a jelenlévőket, és további sok szép sikert kívánt az iskolának

Jaroslav Filip – Salkovszky Erzsébet tanítványa, iskolánk első végzőseinek egyike. Későbbi tanulmányait a pozsonyi konzervatóriumban kezdte, Zsolnán folytatta, majd a Pozsonyi Zenetudományi Egyetemen tanult. Szövegíróként, zongoristaként, humoristaként és énekesként tevékenykedett.

Mits Klára – Kramár Hedvig osztályában tanult zongorázni. Később a Pozsonyi Zenetudományi Egyetemen operaéneket tanult. Tanulmányait Olaszországban folytatta, ahol több alkalommal fel is lépett.

Matyó Mária – Salkovszky Erzsébet tanítványa. *Komenský Egyetem Bölcsészkarán* zenetudományt tanult.

Jozef Skamla – harmonikatanár, Szalay Miklós tanítványa, a *Kassai Állami Konzervatórium* diákja. Jelenleg a nagykürtösi zeneiskolában harmonikajátékot tanít.

Anton Kocúr – harmonikán tanult Szalay Miklósnál. A Besztercebányai Állami Konzervatóriumban tanult.

Peter Kováč – oboaművész, Jónás Bertalan tanítványa, a Besztercebányai Állami Konzervatóriumban tanult, jelenleg az ottani művészeti akadémia hallgatója.

Gubis Géza – hegedűn tanult Rédlí Jánosnál. A budapesti *Szent István Zenei Gimnáziumban* tanult, jelenleg a budapesti Liszt Ferenc Zeneakadémia másodéves hallgatója.

László Attila – harmonikán tanult Szalay Miklósnál. A budapesti *Bartók Béla Konzervatóriumban* tanult, je-

lenleg a londoni *Királyi Zeneakadémia* orgona szakos hallgatója.

Az igazgató-helyettes megemlékezett azokról a pedagógusokról és diákokról is, akik nem érhették meg e jeles évfordulót, s akik tevékenységükkel hozzájárultak iskolánk fellendítéséhez:

Kramár (szül. Marczy) Hedvig – a pozsonyi és a prágai konzervatórium végzőse, zeneiskolánk alapítója és első igazgatója. 2006. április 3-án hunyt el, 98 éves korában.

Singer Ambrus – zeneiskolánk volt igazgatója, 84 éves korában hunyt el, 2006. szeptember 1-jén.

Szalay Miklós – zeneiskolánk egyik alapítója, sokáig az iskola krónikáját is vezette. Orgonistaként és kántorként is tevékenykedett az ipolysági római katolikus templomban. 67 éves korában hunyt el, 2006. szeptember 26-án.

Varga Tibor – már négyévesen érdeklődött a zene iránt, harmonikáján különböző dallamokat játszott. 11 évesen lett iskolánk diákja zongora szakon. Már az első évben 5 évfolyam anyagát abszolválta, miközben otthon nem volt zongorája. A hangszert csak később kapta meg szüleitől, amikor már a *zsolnai konzervatórium* másodéves tanulója volt, ahol a legtehetségesebb diákok közé tartozott. Tanulmányait a *brünni egyetem* karmesteri szakán folytatta, ahol vörös diplomával végzett. Ezután kar-

Grébner Margit – iskolánk volt igazgatója – beszédet mond az ünnepi pedagógiai tanácsülésen

mesterként dolgozott, majd két évig a *brünni színház* igazgatója volt. Énekkart is vezetett, amellyel többször szerepeltek Nyugat-Európában. Családot alapított, de négy gyermekét már nem tudta felnevelni, 1995-ben súlyos betegségben elhunyt.

Az igazgató-helyettes beszédében jellemezte és kiemelte mindhárom részleg – zene, tánc, képzőművészet – tevékenységét, és ismertette az elért eredményeket. Zárszavában sok sikert és odaadó pedagógust kívánt az iskolának. Ezután díszvendégünk, **dr. Kramár Hedvig**, iskolánk alapítójának és első igazgatójának lánya felszólalása következett. Beszédében kiemelte édesanyja mély szeretetét és kötődését szülővárosához, Ipolysághoz, valamint „harmadik gyermekéhez”, a zeneiskolához. Édesanyja majd mindegyik kedvenc és tehetséges diákját felsorolta, akiket gyakran fizetség nélkül oktatott, mert szegény családból származtak. Megemlékezett édesanyja – a kis Marczy Hédy – első zongoratanárnőjéről, **Zettel Erzsiről**, akire tragikus sorsot mért a végzet. Annak idején a zeneiskola épületében volt dr. **Neumann** gyermekorvos rendelője, és Zettel Erzszi zongoratanárnő a doktor úr felesége lett. Házasságukból egy kislány született, **Pannika**. A zsidóüldözés idején a családot deportálták, mindhárman a vonaton haltak meg, útban a koncentrációs tábor felé. Neumannék szomorú sorsáról Kramár Hedvig csak később szerzett tudomást egy magyar hetilapból. Beszédében kiemelte azon egyszerű embereknek az érdemeit, akik önzetlenül segítettek édesanyjának a zeneiskolával kapcsolatos munkákban, megemlékezett barátokat is, akikről édesanyja sohasem feledkezett meg.

Az ünnepségen felszólaltak még az iskola volt igazgatói: **Grébnér Margit** és **Kiss Ferenc**, valamint **Vladimír Bokes** egyetemi tanár, **Emília Filipová**, az elhunyt Jaro Filip édesanyja és több pedagógus.

Hangverseny és fogadás

Az iskolaalapítás 50. évfordulója alkalmából rendezett megemlékezések sora ünnepi hangversennyel folytatódott a városháza színháztermében.

Az ünnepi akadémia konferansziéi: Michňa Angéla és Eva Ondrejmišková

A kamarazenekar koncertje hatalmas sikert aratott, és megkoronázta az ünnepséget

A műsort szlovák nyelven **Eva Ondrejmišková**, magyar nyelven **Michňa Angéla** vezette, mindketten az iskola pedagógusai. Vendégünk a **Szlovák Tanítók Kamarazenekara** volt Trencsénteplicből, **Alžbeta Ševečková** karnagy vezetésével. Az SZTK amatőr művészeti együttesként működik az egész országban. A kamarazenekart a Szlovák Tanítók Énekegyüttese hozta létre. Jelenleg 20 tagja van, mindannyian tanítók, valamennyi korosztályból, de a zenekar magját zeneiskolai és konzervatóriumi tanárok alkotják. Sikeres fiatal diákok is játszanak a zenekarban vonós hangszereken. Előadásukban a következő zeneszerzők darabjai hangottak el: **A. Vivaldi, A. Corelli, Joseph Haydn, Farkas Ferenc, Papp Lajos, Alexander Moyzes** és **Peter Brainer**.

Az esti órákban a *Villa Romaine* szállodában ünnepi fogadásra került sor. A résztvevőket ifj. Szöllősy Sándor cigányzenekara szórakoztatta, kellemesebbé téve az amúgy is baráti hangulatot.

Összesítve tehát elmondhatjuk, hogy 2008. október 24-én méltóképpen ünnepeltük meg iskolánk alapításának 50. évfordulóját. Erről tanúskodnak a köszönőlevelek és visszajelzések, melyeket az ünnepségsorozat után kaptunk. Hadd említsünk meg egy érdekes párhuzamot: ugyanebben az évben lett volna száz éves Kramár Hedvig, iskolánk alapítója és első igazgatója. Habár már nincs közöttünk, munkássága, az iskola odaadó és lelkiismeretes vezetése, az a roppant szeretet és optimizmus, amely belőle áradt, példaértékű számunkra, az iskola jelenlegi pedagógusai számára, mert mi az ő művének folytatói vagyunk. Reméljük és hisszük, hogy ebben a szellemben vesszük tovább szellemi örökségét!*

Eva Ondrejmišková

* A szlovák eredetiből Tóth Tibor fordítása alapján készült szöveg szerkesztett változata

A Gömöri Fotóklub Galériája Beretkén

2009. február 15-én, vasárnap 14.00 órakor került sor Beretke községben, a **Tornallyay** család 1754-ben épült és mostanra – elsősorban Dr. **Gordon László** segítségével köszönhetően – gyönyörűen felújított barokk kastélyában a **Gömöri Fotóklub** állandó **Fotógalériájának** megnyitójára. Az állandó kiállítás megnyitását hosszas előkészítő munka előzte meg. A **Homoga József** vezette salgótarjáni székhelyű **Nógrád Megyei Fotóklub Egyesülettel** történt tavalyi kapcsolatfelvételt követően a Gömöri Fotóklub kiállítása tavaly júniusban egy hónapig volt látható a salgótarjáni **József Attila Művelődési és Konferencia Központban**. Ezt követte két közös őszi gömöri fotótúra a Gömöri Fotóklub szervezésében, melyen három fotóklub tagjai (salgótarjániak, balassagyarmatiak és gömöriek) vettek részt. A fotótúrán megismerkedtek Gömör számos helységével, többek közt Sajógömör, Beretke, Balogtamási, Hanva, Rimaszombat és Rimaszécs településekkel. Beretkén különösen nagy szeretettel várták és fogadták a fotósokat.

A tájház megtekintése után a község egyedülálló természeti környezetének a megismerése és fényképezése következett. A Murány-patak áttörése a mészköves területen csodálatos őszi, aranyban fürdő patakparti felvételek készítését tette lehetővé. Sokan fellátogattak a közeli Peskőre és annak fantasztikus barlangjába. A gyalogtúra után remek ebéd várta a társaságot, és jó hangulatú beszél-

getés, ismerkedés alakult ki. **Giczei Anna** polgármester asszony ekkor vetette fel, hogy jó lenne, ha a fotótúrán készült képekkel illusztrálhatnák a felújított kastély falait, amelyben helyet kapott a községi könyvtár mellett a polgármesteri hivatal is. Elárulta, hogy az ötlet **Benedek Lászlóé**, akinek így egy régi álma válhatna valóra. Minden résztvevő egyöntetűen és lelkesen helyeselte a felvetést, és a túráról hazatérve mindenki az ötlet megvalósításához látott. A salgótarjániak hamarosan ellátogattak Beretkére. Az elkészített fotókon kívül ruhákból, technikai eszközökből álló adományt is átadtak – többek között **Bővízné, Editke**, a Nógrád Megyei Fotóklub Egyesület tagja jóvoltából – a 369 lelket számláló község lakosainak.

Az ünnepélyes avatón Giczei Anna, Beretke polgármestere köszöntötte a kedves vendégeket. Benedek László, a Gömöri Fotóklub vezetője elmondta, hogy a tárlat anyagát a fotótúrán készült képek képezik. A fotótúrák alkalmával a fotósok figyelme magára a községre, valamint a **Murány Áttörés Tájvédelmi Körzet** csodálatos tájára irányult. A képeket nagy méretben mindenki a saját költségére készítette el, és a Galéria létrejötté céljából a falunak ajándékozta. *„Galéria egy eldugott kastélyban, egy eldugott kis faluban, mondhatni a világ végén – talán sokaknak ez jut először az eszébe, amikor azt hallja, hogy Beretkén galéria nyílik.”* – mondta ünnepi beszédében Benedek László, aki nem

A megnyitón

Részlet az állandó kiállításról

hallgatta el, hogy diavetítéses előadásai során soha nem hagyja ki Beretkét és a környékét. Így sikerült felkelteni több gömői és felvidéki iskolának az érdeklődését, sőt a Prágai Magyar Kulturális Intézet mellett működő *Iglice Egylet* tagjai az idei nyári táborozásuk alkalmával, melyet a szervezet minden évben, immár hagyományszerűen megszervez a csehországi magyar gyerekek részére, Beretkére látogatnak. Így van értelme a Galériának, mert az idelátogatóknak egy színfolttal több a látnivaló, hangsúlyozta Benedek László.

Homoga József, a Nógrád Megyei Fotóklub Egyesület elnöke, valamint **Kovalecsik István**, a *Balassagyarmati Fotókör* elnöke szintén szólt a jelenlevőkhöz. Beszédükben mindketten az összefogás, az együttműködés fontosságát hangsúlyozták. Dr. **Dénes Görgy**, Gömör történelmének, földrajzának, néprajzának és nyelvének évtizedek óta szorgos kutatója, sajnós, nem tudott jelen lenni, a megnyitóra küldött levelét **Balázs Emese** olvasta fel.

Részlet a levélből:

„...Fontos lépés volt az elmúlt évben a gömői fotósok összefogása és a Fotóklub megalakítása. A Gömői Fotóklub tevékenységének igen nagy jelentőséget tulajdonítok. Ez nem öncélú hobbi, nem üres kedvtelés, hanem küldetés. Egy jó fotó maradandó érték, amely – ha valóban jó – figyelemfelhívó és mozgósító lehet a ma embere, és történelmi dokumentum a következő generációk számára. A jó fotó nemcsak gyönyörködtet, hanem élményt ad, meg fényjelet is, ha besötétedik, ha nem. A jó fénykép a haza, a

szülőföld és annak népe iránti szeretet tükré, de nemcsak az; összefog, kapcsolatot teremt, megőrzi és erősíti a kapcsolatokat. Mert ezek a fotók eljutnak a Kárpát-medence minden szögletébe és még messze távolabbra is. Megérintik és megerősítik a rájuk tekintő magyarok lelkét, bárhol éljenek a világban. Hírnökei nemcsak a gömői fotósok, hanem rajtuk keresztül a gömői magyarság szemléletének, világlátásának.”

A rendezvény színvonalát emelte a *Kicsi Hang* verséneklő együttes **Radnóti Miklós** *Nem tudhatom* című versének tolmácsolása (felvételről), **Földes Dávid**nak, a *Rozsnyói Egyházi Alapiskola* tanulójának gömői népmesemondása, majd **Asztalos Anita**, a *Tornaljai Gimnázium* diákja **Batta György** rimaszombati születésű költő ez alkalomra írt *Felvidéki imádság* című írását adta elő.

Újabb siker és öröm a beretkeiek életében: a tavaly novemberben a „*Slovnaft – Zelené oázy 2008*” pályázaton a Murány Áttörés turistaújtjára beadott tanösvény-pályázat Szlovákia 285 pályázatából a 24 nyertes pályázat egyike lett.

A beretkei állandó Galéria hétfőtől péntekig 8.00–16.00 óra közt látogatható. Szombaton és vasárnap vagy nem hivatalos időpontban Giczei Anna polgármester-asszonyt kell keresniük az érdeklődőknek.

Balázs Emese

Emlékezés a deportáltakra és kitelepítettekre Abafalván

Abafalva község önkormányzata szervezésében január 24-én az 1945-ben a Vörös Hadsereg által Szovjetunióba kényszermunkára elhurcoltakra és az 1947-ben Csehszágba kitelepítettek emlékeztek. A faluból „málenkij robot”-ra 67 embert, csehországi kényszermunkára 27 családból összesen 137 magyar embert hurcoltak el. A megemlékezés a helyi római katolikus templomban kezdődött. Az ökumenikus istentiszteleten az *Európa Parlament* képviselőjeként is ismert **Tőkés László** királyhágómelléki református püspök hirdetett ígét. Ezt követően megkoszorúzták a templom falán 2005-ben elhelyezett emléktáblát. Az emlékezés a művelődési otthonban folytatódott. A zsúfolásig megtelt teremben nem csupán az egykori meghurcoltak és hozzátartozóik jelentek meg, de számos polgármester, megyei és önkormányzati képviselő is. Itt **Fehér Csaba** az emlékezetes *Soha többé c.* kiállítás kapcsán fejtette ki gondolatait, **B. Kovács István** pedig a deportálás gömöri vonatkozásait mutatta be. **Krivánszky Miklós**, a *Deportáltak és Elhurcoltak Szövetsége* (DÁLESZ) ünnepi ülésén beszámolt az elvégzett munkáról. A DÁLESZ tevékenysége arra irányul, hogy a deportáltak, illetve leszármazottaik méltányos kártérítésben részesüljenek. Mint elmondta, a korábbi szlovák kormányok elzárkóztak a követeléseik elől, de a jelenlegi kormánytól a közelmúltban levelet kaptak, amelyben a kabinet arról biztosította

őket, hogy az igazságügyi minisztériumban foglalkozni fognak az ügyvel. A szervezet több mint 3000, még most is élő olyan személyről tud, akiket közvetlenül érintettek a háború utáni kitelepítések. Civil kezdeményezésre ez ügyben több, mint 50 000 aláírást juttattak el az Európa Parlamentbe, Strasbourgba.

(kil)

Koszorúzás. A mikrofon mögött Hanobik Irén polgármesterasszony

Az ünnepi közgyűlés

Visszapillantás 2008-ra Csemadok évváró taggyűlés Rimaszombatban

Érdekes módon alapszervezetünkben az évkezdés nem a kalendáriumi évet jelenti, hanem a farsangi időszakhoz kapcsolódik, amikor is rendszeresen évváró taggyűlést tartunk. Ennek elsősorban az az oka, hogy a területi közgyűlésre csak azután kerülhet sor, miután az alapszervezetekben megtörtént az értékelés a tevékenységről, illetve határozat születik a tagság jóváhagyásával, amely feladatokkal bízta meg a mindenkori vezetőséget. Feladatokkal, melyeket adott esetben a területi közgyűlés is véleményez.

Alapszervezetünk mellett működik immár második éve a *Blaha Lujza Vegyeskar*, **Tóthné Mede Zsófia** karnagy irányításával. Az elmúlt esztendő osztatlan sikereket hozott énekkarunknak. Két komoly megmérettetés után van a 20 tagot számláló csoport. A legfontosabb a galántai *Kodály-napok*, amelyre alig pár hónap alatt kellett felkészülniük. A becsületes munka viszont most is meghozta gyümölcsét. A vegyeskar komoly elismerést kapott országos szinten, ami az ezüstkoszorús minősítés elnyerését jelenti. Ezt követte a *Kassai Állami Színházban* történt bemutatkozás, a szakrális énekek nemzetközi porondján. Ennek a koncertnek a védnökei a magyar és a szlovák parlament elnöke volt. Ezen kívül még több alkalommal léptek fel különböző helyszíneken.

Az egyik legszebb és legnemesebb tevékenység az utánpótlás, a fiatalság érdeklődésének felkeltése az értelmes és hasznos időtöltés iránt. Erre remek alkalom a *Fonóka* nyári tábor, mely immár 5. évfolyamába lépett. **Mács Katalin** és **Horváth Zsuzsa** pedagógiai ismereteire, példaértékű hozzáállására nagyban szükség van ehhez. Ennek eredménye, hogy minden évben egyre több,

vidám és szorgalmas gyerek ügyeskedik a gimnázium kertjében egy héten keresztül. Fő foglalkozások a batikolás, gyöngyfűzés, rongy-, papír-, ollótechnika, agyagozás, fű- és szalmabábu készítés, mézeskalácssütés, labdajátékok és az eseményzáró gulyásfőzés, **Borbás Gyula** mesteri szakácstechnikájával, hozzáértésével.

Elismeréssel kell szólnunk az *Új Gömör* néptáncsoportról. **Habán Tibor**, **Cerovsky Gyula**, **Mács Katalin** azok a személyek, akik nagyban hozzájárultak és hozzájárulnak ma is az újraalakult, egykori *Gömör* néptáncsoport (akkor **Ádám Lajos** vezetésével) néven ismert, országos hírű csoport művészeti színvonalának emeléséhez. A csoport tizennégy éve alakult újra. Ez is azt bizonyítja, hogy biztos alapokon áll, az elmúlt évben számos hazai és külföldi fellépést abszolvált. Nagyon fontos, hogy az együttesben folyamatosan zajlik az utánpótlás felzárkóztatása. Hét új táncos (14–16 évesek) kapcsolódott be a csoport munkájába. Ők az első fecskék, akik a *Kis Gömör*-ből kinöve kerültek a felnőtt csoportba. A *Kis Gömör* gyermek néptáncsoportot jelenleg 35 fiatal látogatja.

Természetesen sok más esemény is volt az elmúlt évben, melyekre most nem térünk ki. Terveink az idej esztendőre is minden bizonnyal igénybe veszik a vezetőség idejét és képességeit. A legfontosabb, hogy egyéb elfoglaltságaink mellett is valamennyiünknek felüdülést jelent ebben közösségben egy-egy tartalmasan eltöltött este. Kitarást, jó egészséget és alkotókedvet kívánva mindenkinek, nézzünk bizakodással az új év elébe.

Cerovsky Gyula és Samu András

A Blaha Lujza Vegyeskar

Könyvről – könyvre

Gömör-Kishont vármegye (Patrióta Kiadó, Rimaszombat, 2008, 800 old.)

Aki a történettudomány bármely ágával foglalkozik, legyen az történész, néprajzos, műemlékes vagy bármi egyéb, elkerülhetetlen, hogy munkája során kezébe ne vegye a szinte legendássá vált Borovszky-féle vármegye-monográfia egyes köteteit.

A *Magyarország vármegyéi és városai* című monumentális sorozatot a magyarok bejövételének millenniuma alkalmából indították útjára. A hatalmas vállalkozás első kötete, az *Abauj-Torna vármegye és Kassa* címet viselő, **Borovszky Samu** és **Sziklay János** szerkesztésében, 1896-ban jelent meg. Az első négy kötetet szerkesztették közösen, az ezt követő köteteken már egyedül Borovszky neve szerepel szerkesztőként. Sőt, két vármegye (a két-kötetes Csanád vármegye és a szintén két kötetesre tervezett, de csak az első kötetrel megjelent Borsod vármegye) esetében nem is szerkesztőként, hanem szerzőként jelzi a munkát. A sorozatnak 26 kötete látott napvilágot, ebből 25 jelent meg Borovszky Samu életében, a 26. kötetként kiadott Somogy vármegye már 1912-ben bekövetkezett halála után, 1914-ben került a könyvespolcokra, ennek szerkesztésében ő már nem vett részt. S ezzel le is állt a sorozat, feltételezhetően részben a személyi feltételek, részben a világháború okozta nehézségek miatt.

A *Gömör-Kishont vármegye* című kötet már a századforduló után, évjelzet nélkül (egyesek szerint 1903-ban, mások szerint 1904-ben) látott napvilágot. Az *Előszót* a gömőri arisztokrácia egyik legjelesebb képviselője, gróf **Andrássy Géza** írta. A kötet bemutatása jelen írásnak nem

feladata, hiszen azt a kedves olvasók bizonyára jól ismerik. Itt most csupán fel kívánjuk hívni a figyelmet a kötet újbóli kiadására, valamint arra térünk ki, hogy miben különbözik az új kiadás az eredetitől.

A rimaszombati székhelyű Patrióta Kiadó által megjelentetett új kiadás tartalmi szempontból megegyezik az eredeti kiadással. Az eltérés csupán annyi, hogy technikai okok miatt a szövegközi színes ábrák az eredeti helyükre fekete-fehér nyomással kerültek, de a kötet végén színesben is megtalálhatók. Viszont lényeges eltérés is van a két kiadás között, mégpedig az, hogy a 2008 karácsonyára megjelent új kiadás végén található egy közel 80 oldalas *Appendix* címet viselő függelék. Ebben számvetést kapunk a Gömör-kutatásban – vagy ahogy a szerzők, **B. Kovács István** és **Gaál Lajos** fogalmaznak – a gömörológiában elért eredményekről, aminek részét képezi egy válogatott, de igen bőséges és alapos bibliográfia is. Az eredeti kötet szellemiségéhez híven a függelékben a természettudományok és a társadalomtudományok körében végbement kutatási eredmények is helyet kaptak. Természetesen mindkét szerző a történeti Gömör-Kishont megyére vonatkozó kutatásokról számol be, annak ellenére, hogy közben volt egy trianoni szerződés, mely kettészakította ezt a térséget. Kevés olyan Gömör-kutató létezik, aki egyenlő mértékben otthonosan mozog a szlovák és a magyar szakirodalomban is. A függelék szerzői ezen kevés szakemberek közé tartoznak, ez kitűnik írásukból.

A Borovszky-féle vármegye-monográfia Gömör-Kishont megyét bemutató kötete ezentúl még nagyobb haszonnal forgatható, hiszen bibliográfiája minden bizonyos kiindulási alapul szolgál majd napjaink kutatói részére.

(*Bodnár Mónika*)

Boldogh Sándor és **G. Farkas Tünde** (szerk.): **A keleméri Mohos-tavak. Kutatás, kezelés, védelem.** (ANP Füzetek IV, Jósvafő, 2008, 334 old.)

Újabb kiadvánnyal gazdagodott az *Aggteleki Nemzeti Park* 1997-től megjelenő ANP Füzetek sorozata. A *Research, Conservation, Management* konferencia anyaga, a *Kutatások az Aggteleki Nemzeti Parkban* és a *Földalatti denevérszállások kataszterei* után a Mohos-tavak részletes vizsgálatának eredményeit tette közzé a Nemzeti Park. A 36 szerzőtől származó 20 önálló tanulmányt tartalmazó kiadványban tudomást szerzünk a kiemelkedő értéket képviselő, fokozottan védett suvadásos tavak geomorfológiai jellegéről, fejlődéstörténetéről, mikrofaunájáról, mohafajtáiról, edényes növényeiről, csi-

gafaunájáról, rovarvilágáról, gerinces állatairól, de tartalmaz a kötet egy csokrot a tavak rendkívül gazdag mondanivalójából is, és közlésezi a Mohos-váron 2000–2006 között végzett régészeti kutatások eredményeit. A kötetet a humán beavatkozásokról szóló tanulmány zárja, amely tartalmazza a tavakkal kapcsolatos történeti adatokat, említéseket, térképeket, a különböző beavatkozások káros hatásait (köztük a tavak múltbeli lecsapolására és a tőzegkitermelésre tett kísérleteket), az egyes tudományágak kutatásait, a természetvédelmi vizsgálatokat és beavatkozásokat. A kötet végén megtaláljuk a tavak részletes bibliográfiáját (sajnos a Gömörország 2006. évfolyamának 4. számában közzétett írásunk nélkül). Az évek során felhalmozódott gazdag ismeretanyag közzététele egy közös kötetben méltó tisztelgés a gömőri természet emegyöngyszeme előtt.

(*Gaál Lajos*)